

LUISE VAHER AU- OHTUL

Müraades ja vihal käivad mu masinad, täna on meil eriline päev. Suvi õues lõõskab kuumas, hõgi leotab kiitli turjalt lipeid. Tolm tantsib õhus krakori varstist. Tõlged lõnguvad, üks süstik löögub lõnga puruks. Kutsusid poolmeistrit, ta aga lappab saali teises otsas mööblitüüpe sassis mustrit ja ei leia viiga kätte. Proovin ise vedru teravat serva kahekorra taguda ja keeran kõik untsu, pool ei püsi enam süstikus. Lubasin ametiühingukomitee esimehele kõva kakssada protsenti, ta käis vahetuse eel klanimas. Mõnikümend meelit seisab küll eelmisest vahetusest varuks, kuid see on kõõme. Vaatan kella ja rehkendan, narr oleks jänni jätta, võidakse mõelda, et nimme, mul ei ole kuuleka inimese mainet. Täna ma raku sinna ei taha, lubatud on ka rahaline preemia.

«Mes sa ta ära lõhkusi?» torises poolmeister Priidu. «Anna uusi!»

«Löö sind täna rüütlik, ja sa pargid süstikuid. Kas selle eest?»

«Ära nori!» palun ma.

Ei koha Priidu karjaga, tal on üheksa ametit ja kümnendaks lahkumisaalvaid taskus. Sellegipärast ei astuta temaga kunagi ägedasse kontakti, isegi meie ametiühingu ülemused peavad mõtet. Aga avalikult Priidu ei kiideta, tal ei oimistata ka «eesrindlast», mis mind täna ohtul ootab. Mina olen tema vahetuses küll päris rahul oma seisundiga, kuigi ta vahel teotab ka mind «halliks massiks». Mis see loeb! Meie vabriku puhvetis müüakse magusõigina kohupiima massi rosinatega, inimesi ei vispeldata üalgi ühtlaseks massiks.

«Priidu, miks sa vurrud kasvavad?»

Vastus võib aimata, meie ametiühingu esimees käib iida-ma-ajast saadik vuntsidega. Tema ei ole need meekarje, vaid enne-sõja-aga. Priidu ehk nähvab, et ta kah tahab vabriku aktiivi hulka triigida, et endal ja teistel segasem oleks.

«Musu on magusam. Naine oli kusagilt lugenud.»

«Vat, mis ütles? Tule, las ma võtan proovi!»

«Kõlm-mull-seitse!» See tähendab pooleliitrit.

«Spekulatiivne taks. Jääb ära!» Ma saan uue süstiku. Priidu käib ümber telgede, kuulab mootorit, takseerib poomi. Mürin vajub rütmiliselt alla, laksatused lajutustega võtavad nähtava kuju, pikaks takseks kangaks muutudes. Ruumis valitseb tribuline heledus. Priidu teeb telje najal head olemit.

Ma tõmban teda sõrmega: «Sinul on praegu aega. Mine, liiguta oma laiska olemist. Vaa, ta kas puhvetisse krakotit too-di?»

«Sakummika? Pooleiku käristad välja? Saab sind abistatud...» Ta tuli tagasi ja raputas juba eemalt pead.

«Doktorit pakutakse. Kas see ei küi?» ligin Priidu kuuldekaugusele. «Kus on ikka vägev seinaleht üles riputatud.» lisas ta.

«Ma mõtlesin ohtuks praevorsti teha. Seda minu omad tahavad ja see käib kähku. Juuksurile ka vaja joosta. Tund sai juba nädal tagasi kinni pandud. Doktorivorst on neil kuramuse kuiv, hammusta nagu seepi...»

«Sa oled seinalehte susatud. Sinu kangaste kogupikkus ulatuvat kaks tiiru ümber maakera kõhu ja jäävat veel pikad otsad leihvidena rippuma, kui see meie patune maailma läbi universumi liipab...»

Ametiühingukomitee esimees Loone kuulub nende tungivate koolmeisterdajate kilda, kes ar-

Hommikul.

J. MAGERI foto

vavad oma piiritut tarkust paremini näitavat, mängides meie alaealisusele. Kaks tiiru minu kotikangaga ümber maakera? Leihvid ka järe! Oige narr mõteldal Ta oleks võinud kartuli-kottidest kõnelda... Priidu pilkab ja turtsatab, nagu oleksin ma talle kõige lõbusam nali.

«Üle uutlisa tõmmatakse maad, ilmatu kangast, sealgi seisab sinu nimi. Eesrindlane? Aga sinul ei ole enam rinda ollagi.»

«Jäta teotamine, või ma rakendan abinõud!»

«Sa oled juba eideas...»

«Emahunt, kui just teada tahad...»

Me hakkame esimesel teljel poomi vahetama, muud mõtted vajuvad ära. Ma kraban kanga sulle ja viin möödamasinasse. Seniks seisab uus mühkakas juba paiga peal. Üks silm jälgib mul teist masinad, teisega pean vahet sõlmimisel. Rabelemine on mõnus, rütm rutakas. Armastus algab harjumusest, ma armastan oma tsehi. Koletu oleks siit minema tahta, kuigi rind kaob ära, glad kaarduvad ette, pere kõrvalt sporti teha võidakse televisiooris.

Ametiühingu vana August Loone hakkas vahekukselt paistma, vastu tavalist leplikust tujus. Kunagi aastate eest seisis ta siinsamas telgede taga, seda aega ta ei unusta ja mina jälle ei mõista tema kohmakust siia tagasi sobitada. Muust kandidist-ei tihka ma Loonega rahulolematu olla, kui ta vaid sukke enam nalja mõistaks. Alati püüab ta meist vaatega läbi tungida, talle ei tee selgeks, et silmad selja taha ei näe. Läbi valgustamine oleks suurusehullustus, tahe terve maailma oma kontrolli alla vajutada.

Mida rohkem minu osast nende telgede taga tilistatakse, seda õnnsamaks muutuvad mõtted. Teadagi olen ma vajalik, me kõik oleme kustki kandist tarvilikud. Plaanid tahavad täita, tasemed saavutada, minule on tähtsad palgapäevad. Loomulikult sisaldan ma kutse-eetikat ja tööise uhkust. Elupoolik loeb mulle õhtuti süngist kõik päevase ajalehed ette, me võtame osa Vietnami sõjast ja Ameerika neegrite kurvast saatusest. Natuke hoolitult küll, sest sinu tuld ei jätku sinust enesest palju kaugemale.

«Noh, seltsimees Karina Aulik?» karjus Loone mu kõrva juures. Masinate mühist üle kiisendamine nõuab temalt pingutust, ta elab linna ligiläbi ma vaikusse ja käib noorenemise eesmärgil jala tööle.

«Noh on normime sõna.»

«Palun, kuidas?»

«Ma ei saa plaani täis.»

«Sa peadi!»

«Süstik jukerdas, poomi vahetus käis vahele.»

«Niisugust juttu ära endale lubal! Koosolek saab eriti pidulik, pioneeride terpitusega, isetegevus lastealalt. Sinul tuleb meie uut põlvkonda vaimustada...»

Kaua sa temaga vaidled, talle jääb õigust ülegi, sinu väited sulavad. Ma nägin, kuidas Loone

ninajuurikas tõmbles. Oma uss meist on iseenese väärline, au pole laenatav. Küll aga võid sa naabrilt terve kanga võlgu saada ja järgmise vahetuse ajal talle tagasi kulduda. Ometi saab läbi päeva teine pool, ometi kord annan ma vahetuse üle. Vee alla minekust aega ei jää, kuigi ma vajaksin üle kere põhjalikumast kasimisest.

«Ole enda väärline!» vannutas ta.

Küll ma juba olen, igaiüks meist on iseenese väärline, au pole laenatav. Küll aga võid sa naabrilt terve kanga võlgu saada ja järgmise vahetuse ajal talle tagasi kulduda. Ometi saab läbi päeva teine pool, ometi kord annan ma vahetuse üle. Vee alla minekust aega ei jää, kuigi ma vajaksin üle kere põhjalikumast kasimisest.

Uulitsale jõudes kõhin rinna tolmust lahedaks. Lihapoe ees on järjekord, ma pole tungelades jultunud, pigem hakkavad minust elukogemused vohama. Kuhu jõuab hädavärs, kes nutab ja palub ja kerjab kaastunnet? Mul ei ole targutamise tuju, või kas see ataksik! Sabad tüüta-vad ja nuhtlevad mind, kuid ka nendega olen ma kohanenud.

Oma söögijahi seltsimeestesse suhtun ma leebelt, parem hea karjaks kui kuri marijaks. Üksikult võttes peame paremat sõprust, tipukoormuse tunnil letti rinnates vallandub meis poegade emahunt. Et ole see poolitki nii kohutav, kui ehk välispidiselt paistab. Maailma ei saa ette kujutada, teda tuleb võtta selisena, nagu ta sul on. Paremasse tulevikku usun ma poolelt silbil, kunagi tiuakse mulle liha koju kätte, aga paraku veehvad müüjad leti taga kaaluda ja ma pean enda kuhugi ettepoole vahele poetama, kui ma tahan juuksurile kah jõuda. Seal mu kinnipandud järjekorraga ei oodata. Silmitsen näilise hajak-meelsusega naiste rida, mõni üksik vanem mees vahepeal. Kindla peale astumise ootest asja ei tule, tultavaid ma ei arvesta, tunnetage teie sügaruti minu segast tavarust. Lahinguid ma ei karda, taganema mind ei lööda, kui aega jätkuks. Millise tõe all ma siis tegutsen? Vaim saab valmis, passin momenti, kuini rida nurga juures minu kiiksakuse jagu hõreneb. Oma ette ja taha valisin nooremad naised, nende riikaks ei lähe püsti õelukses, Hurjutavad, mis selliste te juurde kuulub, aga eks looda nad, et ma aitan neil teinekord sama võtet kasutada.

Elu pole lihtne liiglemine, mis peavad järjekorrad libedalt minema? Ärge piisajadest peamist otse, ma ei mõtlegi ajutise raskuse all lömmi vajuda. Te olete inimesed, teil peab olema olukordadest jagusaamise võime. Ma seisn lohaka hajak-meelsusega, näol põlglik tüdimus. Süda ei tõuse ega vooga, mis selle igapäevase elu juures ikka kuhiseb.

«See roosa kleidiga poetus vahele.»

«Ma kah ei näinud teda...»

«Kui teie teate... Ei ole kulturne...»

«Meil on kiire...»

Ma pöörduin aeglaselt ümber, nagu kaitseksin kedagi teist ja ka kultuursust: «Jumal ei ole loonud kiirust. Tema sai valmis üksnes hõred. Kiiruse mõtleid inimesed ise välja. Ilmaasjata, ristiks kaela.» Niisugusel kohal päästab su naljasoon, tiriselate-viriselate naerma ajamine. Sellega astud sa varsti sõprade maailma. Süüdlane ja kultuuri paudunud vastane sa ju polegi. Keegi meist ei ole kadekops, kuigi ka kadedus inimlikkuse juurde näikse kuuluvat. Ohk meie ümber muutub noaga lõigatavaks, räimekastid viskavad rahut lehma. Ventilator võppub ülekoormusest, rappeist hukas kiitliga transporditööline heidab kühlititäre jääd kaladele. Kõik nad tõttavad, kartes oma kaotada. Ma nõjutan juba letile ja maailm on mu ees varsti lahti. Tagapool tõstetakse lahingut, seal paisuvad hääled ägeduseni, kuid ma jätan selle poe varsti maha, kadekott pungil. Väljas alles tunded, millise pressi alt sa vabanesi.

Juuskur oli juba suletud. Käisin mõlemalt poolt ümber maja, kah tühja. Mu tuju naljalt nullile ei lange, kuid tusk eostas siiski mõned tavalised vandesõnad.

Tühja sellest soengust, ma oskan ise rulle sisse keerata, ikka ilusam kui päris siledad saljud. Kodus vahitsin aina kella ja püüsin graafikus, oma auõhtul tahtsin ma võimalikult kenamana presiidiumis istuda. Eks

me kõik ole sugu eedvad. Seal avanes aeglaselt üks. Pistike naabermaja tüdrukuke seisis lävel. Ta oli jooksnud, silmad hüpleid ärevalt, sõnad neelatusid alla.

«Vanaema ütles et vablik poleb et mine telefoni juurde...»

Kastrul kuumas veega kukkus käest maha. Ei mäleta tõesti, kui ruttu ma üle tee ja trepist üles jõudsin, pooleldi rõivais, pooleldi alasti. Mu ülitundlikkus, või ehk avaldub sedavisi õige armastus, peksis mind põrased jõuga. Seda ei saa näha, kaaluda ega mõtta.

«Ära pani juba toru.» ütles naabrite vanaema ja lisas tõedalt: «Va Loone pelgab, et sa jäätad minemata. Priidu olevat jalga lasknud. Kuidas ise soovid, ma võin talle tillata, et sind polnud kodus? Sihukese ilusa ilmaga koosolekute pidamine peaks keelatud olema. Millal te seda päikest saate? Nägu peas nagu keldri kartuli idu, ise veel noor inimene.»

Ma hõõrusin sõrmi, käed hakkasid kokku. Kõhklus vältsas silmapilgu, saada oli preemia. Naabrite vanaema käsitles olukorda pensionäri tasemet, sõltumatu ühepaikusega. Veel vabrikus oles ta Loonet va Looneks ei nimetanud. Ka mina võin suud pruukida, aga kindlalt piiride piirides. Ei ole ma nii rahulik loomuga, et tunne küllust sellest, mis mul on. Temast, Loonest olenevad ka edutamised. Trüggima peab, et see ole pugimine. Ohtusõõki enam valmis ei jõua, laapan kõõgi pöran-da kuivaks. Võtku nad, mis kapis leidub! Lapsepesud viskan kasti, võti mati alla ja ülejäänud ajama.

«Karina Aulik, ta on eeskujuks kõigile.» kõlas Loone hajuv hää. Korraga kuulen ma nii kuhjaga head enda kohta, et põsed võta hõõguma. Jah, ma olen vabrikuga kokku kasvanud, kõik käsud täitnud tehki huve silmas pidades. Et ma loovalt masinatesse suhtun, kostab kübe pent-sikult. Mu mees ei olevat joodik, me ei kakevat kodus. Lapsed, ka ei talle naabrite peenraid, ei ole aknaid kividega sisse loopinud. Loone lai õhukeste huultega suu on harjunud pik-kade seletamistega. Ta raiskab rõõmu ka siis, kui sellest keegi rõõmsamaks ei saa. Ma istun sügaras vaikusse, kahes väljandas, mõtted kodu küljes. Kas lapsed läksid tuppa, kas nad ei kasuta ema äraolekut? Oli seal kopis midagi võtta, või pöörasid kõik neli tühja kõhuga asemele? Loone lohistab oma paraadi pidamist, ristimisvesi ei lange üksnes minu pähe. Kõik klubi tuled on põlema torgatud, lindilt lastakse tuksi.

Tunniaeg tõttab üle südaõõ, mu suurte tegude uus päev on alanud.

«See roosa kleidiga poetus vahele.»

«Ma kah ei näinud teda...»

«Kui teie teate... Ei ole kulturne...»

«Meil on kiire...»

Ma pöörduin aeglaselt ümber, nagu kaitseksin kedagi teist ja ka kultuursust: «Jumal ei ole loonud kiirust. Tema sai valmis üksnes hõred. Kiiruse mõtleid inimesed ise välja. Ilmaasjata, ristiks kaela.» Niisugusel kohal päästab su naljasoon, tiriselate-viriselate naerma ajamine. Sellega astud sa varsti sõprade maailma. Süüdlane ja kultuuri paudunud vastane sa ju polegi. Keegi meist ei ole kadekops, kuigi ka kadedus inimlikkuse juurde näikse kuuluvat. Ohk meie ümber muutub noaga lõigatavaks, räimekastid viskavad rahut lehma. Ventilator võppub ülekoormusest, rappeist hukas kiitliga transporditööline heidab kühlititäre jääd kaladele. Kõik nad tõttavad, kartes oma kaotada. Ma nõjutan juba letile ja maailm on mu ees varsti lahti. Tagapool tõstetakse lahingut, seal paisuvad hääled ägeduseni, kuid ma jätan selle poe varsti maha, kadekott pungil. Väljas alles tunded, millise pressi alt sa vabanesi.

Juuskur oli juba suletud. Käisin mõlemalt poolt ümber maja, kah tühja. Mu tuju naljalt nullile ei lange, kuid tusk eostas siiski mõned tavalised vandesõnad.

Tühja sellest soengust, ma oskan ise rulle sisse keerata, ikka ilusam kui päris siledad saljud. Kodus vahitsin aina kella ja püüsin graafikus, oma auõhtul tahtsin ma võimalikult kenamana presiidiumis istuda. Eks

100. hooaeg algas hästi

„Carmen“ taas „Vanemuise“ laval

«Carmen» partituur on üks täiuslikumaid muusikaajaloos. Rääkimata hõlmastavast peensusest, maisest, vokaalpartide meisterlikkusest, rääkimata muusikaliteratuuris unikaalsest ökonoomsusest, vaimustab «Carmen» oma absoluutse ooperlikkusega. See on näide žanri seaduste ideaalsest valdamisest. Bizet' orkester on läbipaistev ja paindlik, ta abistab lauljaid, «annab» nende hääle kuulajatele, virtuooselt kasutades keelpillide loomulikke ülemtoone. Olen märganud, et inimesed ooperis «Carmen» kõlab alati tugevamalt, puhtamalt ja efektselt kui teistes teostes.»

«Carmen» on ooper, mis on põhjustanud väga rohkeid ja erilaseid hinnanguid ja arusaamisi. Ilmselt on need tingitud ühest küljest nimetatud ooperist kui kindlasti omapärasest ja ooperlikumast paljude ülejäänute hulgas, teisest küljest Carmen kui ooperi pea- ja nimitegelase harukordsest isiksusest. Kui tihti peale (kaas- aegsete ooperite puhul eriti, aga ka klassikaliste sedöövrite hulka liigitatuna) ooperi tegelaskond (mõtleme esmaajoones peategelasi) ei leia tihti helilooja muusikalisest iseloomustusest vajalikku tuge karakteri loomiseks, siis Carmen kohta seda küll öelda ei saa. Hoopis vastupidi, Carmen on tõlgendatud väga mitmeti. Kui osa on niisugune, et võimaldab seda usutavalt la- hendada kas üht- või teistviisi, mis võib siis veel tänuväärses olla. Järelikult jääb üle hinnata, milline lahendus (stsenarist ja helilooja + osatäitjad) on kõige vastuvõetavam. Kuusiures ei pruugi sugugi eitada antud aja- loolise eepohi maitsust ja tõeks- pidamist.

Kui nüüd sellelt tiraadylt tulla tagasi kirjutise alguses tsiteeri-

Carmen — Lehte Mark.

tu juurde, siis jääb üle ainult heaks kiita Rodion Stšedrin hinnan- gult Bizet' suureteose kohta. Põhjalikumalgi analüüsimisel ei saa leida ühtki vastuväidet tema teose(de) kummutamisest.

Ja Stšedrini seiskukohtadest leiab hõlpsasti lähtekoha ka «Vanemuise» teatri «Carmeni» hin- damiseks.

Vanemad tartlased või vähe- malt need, kes käisid teat- ris neljakümendate aastate lõ- pul, räägivad tänaseni Eino Uuli lavastusest, Johannes Lükki Jo- sest, Ernst Kruuda Escamillost, Meeta Regi Micaelast ja eriti Eno

Tamul võrratust Carmenist. (Võib-olla noored tartlased ei teagi, et Eno Tamul oli siis «Va- nemuise» laval tööpoolest Car- menuse, nagu Helend Peep Lenski ja praegune tallinlanna Velda Ot- sus habras baleriin.) Noorematele teatrisõpradele pakub jälle võrd- lusvõimalust esteonlaste «Car- men», mis oli Urve Tautsi ja Hendrik Krummi konservatoo- riumi diplomitööks ning milles Escamillo ja Micaelast kehastasid veelgi nooremad üliõpilased Ilart Orav ja Maarja Haamer.

Omajagu huvi põhjustas veel asjaolu, et lavastaja ülesanded olid järjekordselt usaldatud teat- ri ballettmeisterile Eesti NSV rahvakunstnikule Ida Urbelile, kes juba «Tosca» end selle kandi pealt lootustandvalt tut- vustas. Omast kohast õigustab niisugune lavastajavahel end ju- ba sellega, et «Carmeni» muusika on hästi tantsuline. Ega siis asja- tulit ole Bizet' muusikale nii pal- ju balletilähendusi loodud? Tõsi küll, «Vanemuise» laval nägime selles ooperis vähem konkreetset tantsu kui paljudes teistes, kuid varjatud tantsulisust õhkub mi- sanstseenide lahendusest, tegelas- te pooside valikust, žestidest. Et see nii on, võib lavastaja juba suures osas kordaläinuks lu- geda. Aga veel — Stšedrin kõne- leb muusika ökonoomsusest, Sel- le kõrval on lavastaja seadnud lavalise liikumise ökonoomsuse. Raske on otsida siit midagi üle- arust. Vahet vaid sealt, kus mas- sistseenides mõni osaline näite- mängu tegema hakkab.

Uhe asja üle tasuks teatris veel aru pida. Esimene vaatus. Kui sellest neljavaatuseliseist ulatus- likust ooperist kolm on äärmiselt tihedad, siis esimeses, mis põhilis- telt tegelasi tutvustab (peaosa- listest vaid Escamillo ilmub alles teises vaatuses), tekib tühiheid. Orkester mängib, laval laulu pole, ka tegevust (mõtleme tegevuse all kõige elementaarsemat liikumist) mitte. Retsepti anda ei kavatse. (Võiks välja pakkuda lavalise liikumise suurema intensiivsuse, kuid siiski mõdukuse piires.)

Stšedrin ütleb, et «Bizet' or- kester on läbipaistev ja paindlik, ta abistab lauljaid, «annab» ne- de hääle kuulajatele...». Hea- meel on tõdeda, et ka «Vanemuise» orkester on «Carmenis» läbi- paistvam ja paindlikum kui tava- liselt. On näha, et dirigent Eesti NSV teeneline kunstitegelane Erich Kõlar ja orkestrandid on saavutanud siin ladusa teinetei- semõistmise, millele lisandub kor- rektne Bizet'-mõistmine. Ei esine forsseerimist, milline õht niisugu- se ebanormaalselt väikese koos- seisu (keelpillid) puhul võib ker- gesti ilmned.

Uht joont kõnealusel lavastu- ses tuleb eriti rõhutada. Ei mäle- ta ühtegi ooperit (mitte üksnes «Vanemuises» ja mitte üksnes Eestis), kus oleks nii hästi kuul- da, millest laval lauldakse. Ikka on põhiline, mille kaudu saab jälgida sündmustiku areng- gut, kavalehel olev tekst. Nüüd aga kuuleme äkki imeli, mida laulavad solistid ja mida laulab koor (koormeister Helgi Siirmais). Et kooril on selles lavastuses küll- alt oluline osa täita, siis väär- b eelmärgitud fakt eriliselt tunnus- tust. Puhtalt ja täpselt kõlasid II vaatuses kvintett (Lehte Mark, Aino Seep, Maimu Krinal, Viktor Taimre ja Endel Vunk) ja III vaatuses sekstett (Ivo Kuusk + eelnimetatud). I vaatuses alguse korda seda väita ei saa — sõdu- ri hääled lihtsalt ei sobi eriti hästi ansambelisse.

Ooperi nimi on «Carmen». Carmen on ooperi keskne tegelane. Osa õnnestumiseist sõlt- ub erakordselt suurel määral ooperi õnnestumine. «Vanemuise» «Carmeni» õnnestunud, seega võib siit järeleda, et Ees- ti NSV teenelise kunstniku Lehte Margi Carmen on korda läinud. Tema Carmen on naine, kes võit- leb jäägitu, kompromissitu arm- mastuse eest, hukkuks ka või need, kes ei suuda tema niisugu- sele armastusele vastata. Hukku- guks ka või tema ise. Lehte Margi dramaatilise hääle lubab tal ku- jumada jõulise Carmen. Carme- ni ja José II vaatuses pikas stee- nis on aga Carmen liiga raevu- kas, ütlesime... ultimatiivne. Paras annus naiselikkust kavalda- mist tunduks kohasemana — siis omandaks ka IV vaatuses konflikt Joséga jõulisema kõla. Praegu jääb see aga II vaatus omaga ühele tasapinnale. Võrdväärselt vokaalse õnnestumiseuga pole korda läinud mustlasneiu plastiline kujundamine (II vaat- sus; Carmen poos alati ei räägi, või õigemini — räägib küll, aga veidi šabloonselt keelt). Tasuks koos lavastajast ballettmeisteriga aru pida. Iga lisatud nüanss on teretunud. Ikka... Car- men!

Et Ivo Kuusk on vabariigis ilu- saima häälega tenoreid, selles võib

igaüks järjekordselt (või seokord eriti) veenduda. Väsimuse tun- demärgid ühe nähtud etenduse lõpul võisid olla juhuslikku laa- di. Ülejäänus on aga raske pre- tensioonile leida. Lisaksime hääle meeldivusele oskuse sead- noomnuse kasutada. Ilma afektse- te-efektsete ilustisteta. Ka prob- leem, kas laulev näitleja või näitlev laulja, ei näi olevat tee- ma, millest Ivo Kuuse Josést rää-

José — Ivo Kuusk. H. KARRO fotod

kides tuleks eriliselt numbrit teha. Solist käitub laval lihtsalt ja loo- mulikult.

Escamillo on Josést märksa selgem ja sirgjoonelisem karakter ning võimaldab mõneti lihtsama- te vahenditega bravuurset suu- rejoonelist rolli kuldada. Henn Pail pole see kõigis komponendi- des vajalikult korda läinud. Pea- liskaudsemal jälgimisel tundub kõik nagu korras olevat. Siis aga tabad siit forsseerimist, sealt mõ- ne lamedavõitu tooni, ja pole enam seda sädelevat toredoori, keda Carmen Josèle eelistab. «Tosca» küllaltki kõrge tase jäi seokord ilmselt saavutamata.

Süütu ja naiivne Micaela oli Valentina Heinale igati jõukoha- ne ülesanne, mis lahendati vo- kaalse kindlusega ja meeldiva lihtsusega. Üks tublimaid ja kindlapiiriliseid rolle laulja- tari lavaloomingus!

Osatäitjate galeriisse sobisid korralikult ka kõik need, kelle vokaalsed ülesanded neljast nimetatust väiksemad on — Eesti NSV teeneline kunstnik Aino Seep ja Maimu Krinal (mustlan- nad Frasuquita ja Mercedes), Evald Tordik (leitnant Zuniga), Eesti NSV teeneline kunstnik Endel Aime (seersant Morales), Viktor Taimre ja Endel Vunk (salakaubavedajad Dancairo ja Remendado). Mõnedest oli põhjust eespool juttu teha.

Et kõiki asjaosalisi enamalt jaolt kiidetud on, siis ei sobi mõnda minna ka kunstnik Georg Sanderist. Seda enam, et ta töö- poolset kiitmist väärib. Kõigi nel- ja vaatuses puhul on lähtunud ühest kujunduslikust põhiplaa- nist, millest on vajalike atribuut- tide lisamisega saanud Sevilla äärelinn, Lillas Pastia kõrts, mäe- kuru, areeniesine plats. Aitäh kunstnikule selle eest, et ta po- le hakanud lavale tooma ahvat- levat pseudoeksootikat, vaid eelistanud sellele elu en n a s t (ripnev plank, lagunenud värv). Muidugi kergelt stiliseeritud ku- jul.

Ja veel üks meeldiv jutt. Kava- lehel loeme viimase märkuse: «Siinjuures pöörame tähelepanu ka «Carmeni» uuele tõlkele, mis vabastab ooperi aastakümnete jooksul talle pealesunnitud šab- loonsetest sentimentaalsustest ja karakteristest moonutatavast «pa- randusest». Lisagem, et see jutt käib Kulno Süvalepa kohta.

Jänavuse hooaja stationsaaris avasid paljud teatrid esi- etendustega. Noorsooteatris oli neid kaks ühel päeval (Eno Raua ja Hans Hindpere «Lendavad taldrüüd» ja Henrik Ibseni «Metspart»), Pärnu teatri kogu- ni kaks ühel ja samal ajal (Mi- roslav Mitroviči vodevill «Röövi- mine kesköööl» ja Krzysztof Choinski «Alarm»). Rõõmustab, et tegemist pole seejuures mitte no- menklatuurse esietendustega, vaid tõiste ja hindamist vääriva- te teatritöödega nagu «Metspart» ja «Alarm». Ilmselt tunnetavad teatrid lähenevat suurt juubelit meie vabariigi teatrielus ja te- marga seotud vastutust. Era- kordselt rõõmustab, et just selle juubeli peapõhjustaja «Vane- muine» toredasti alustas. Ootame samatasemelisi ja veel paremaid lavastusi kodulinna teatril kogu sajanda hooaja jooksul.

K. SOOVIK
L. NIINEPUU

J. MUKSI maal „Kask“.

JAAN KAPLINSKI LÕUNA-EESTI MURDELUULE VOISTLUSEL PREEMIA SAANUD TÖÖ

Väläh om suur tuul	kärlbase'	
tsoksaiaise akeni vasta	päiv käve	
ümber tare ümber	ussaia	egä päiv üts kõrd
kaie aknast sisse	ubina' saiva'	
iks rassembas	suve aig om täüs	
hinämb	üts tõne miil	ei tsipakeistki
om jo egäh puuh	egäh ubinah	
egä latse silmi sehlen	kuulitiit pääl	
ku na' tuleva'	punaise' nōna' iih	
punaise' lehe' käeh		
Ma tiia:	külm tule	
täämbä üüsi	ku elämise ümbre	
om pümme	jõõ viirt pite	suu viirt pite
piitsitäs	lillepuhmid	haineritsikid
hummen hummogu ole-i'	ussariah	
üttegi hellü	tuul inne	
käu jo varra üle lakede	numi	
pange kao kaase	tuul lögistas	
	pääl	
kis sa kavvelt oled	Tulukene	
	traate pitte tullu	pale iks
üüd vasta sügüst	vasta	
	tulukene	
	är jätku' mid maaha	

ALGUS 1. lk.

Kas teenindusbuss või -töökoda?

Pealegi on vabariigis olemas teeninduspaviljonide tüüpprojektid, milles on arvestatud ka elanike arvu. Need projektid on saadatud rajoonide täitevkomiteedele. Ukrainas on nende järgi ehitatud.

Häid komplekspunktide asutamise kogemusi on Lätis. Komplekspunktide ellukutsumine aga eeldab kolhooside ja sovhooside osavõttu.

Jõgeva ja Rakvere rajooni teeninduskombinaadid näiteks ehitavad ise majanduslikul teel. «Jah, need punktid on esialgu mitterentaablid. Kuid see on vaid esialgu... Mõeldud aasted ja igauks veendub nende kasulikkuses. On võimalik ka, et mikrorajooni keskusest sõidab teenindusbuss kaugematesse küladesse. Või jälle valmistada linna kombinadis pooltooteid, mis vajavad kohapeal vaid viimistlust,» ütles E. Loo.

KA TEENINDAJAD POLE RAHUL

J. Adamson, teeninduskombinaadi «Kalev» planeerimise juhataja: «Meie tööd segavad väga palju planeerimise puudused. Nii suurendatakse aastast aastasse planeerimise tähtsust, kuid baas jääb endiseks. Meie arvates peaks ministerium ette nägema vaid teeninduse mahu, teenuste liigi ja määraku ja jaotagu kombinat ise. (V. Herman leidis, et seda võiks teha koos täitevkomitee ja kombinat.) Meile on näiteks planeeritud lõnga tootmist vähem kui mõeldud aastal. See tööloik aga toob meile hästi sisse. Keemilist puhastust peame tegema 16 000 rubla eest. Võimalik on töid teha kõigest 7000 rubla eest. Me ei puhasta ju ise. Võtame ainult elanikel vastu ja toome kombinatilt «Tähti». Kui keemilise puhastuse vabrik mõni nädal üldse ei töötanud, siis saime jälle meie võtta... Lisaks sellele tekitab pahameelt, et vabrikus on värvitööd valik väike. Teine murelapp on varustamine. Väga kurvaks muudab meiegi töötaja meele, kui ta on sunnitud tegema kehva tööd. Võtame kontspalekid. Juba nädala-kahe pärast tuleb tellija uuesti töökohta, uusi kontspalekke alla saama.

Tööpuudust pole karta ehitajatel. Tellimusi ainultki korterite remondiks oleks väga palju. Kuid ei jätku ehitusmaterjali, nagu eterniitplaadid, glasuurkivid, tsement.

A. Vassiljev, ehitustööde juhataja: «Kvartali ehitusmaterjalide fondist, mis meile eraldati, jätkus ainult kuus ajaks korterite remondiks.

terite remondiks! Nõudmisi aga on rohkem, eriti veevärgi, keskküttesüsteemi ja majade remondiks.»

P. Eltermann, Tartu tsehhijuhataja: «Väga ollakse huvitatud haussammaste valmistamisest. Töökojas on järjekord 5-6 kuud. Pidurdab samuti materjalide ja tööriistade puudus, näiteks pole teraspuure, ei jätku marmorit, graniti.»

E. Eesmaa, Elva tsehhijuhataja: «Juuksureil pole juuste värv, samuti on defitsiitsed juuksurilid.»

Nõrk koht on transport. Praegu ei saa rajooni elanikud kombinatist tellida veoautot ei kolimiseks ega puude veoks. «Kalev» on hädas oma vedudega. Häda ei oleks vaja kallurit.

Teeninduskultuuriga pole rahul ka need, kes ise teisi teenindavad. A. Vassiljev rääkis televisiorite parandamisest. Rändbussid võtavad neid vastu ja annavad edasi «Kalevi» lattu. Televisiooniateljee auto viib aparadid laost ateljesse. Pärast jõuab televisior sama teed tagasi. Kokku kulub selleks vähemalt kaks nädalat. Pole põhjust arvata, et nendest vedudest aparadid paremaks saab.

N. Kodar, Tartu raadio- ja televisiooniateljee juhataja: «Televiisori on kõige parem parandada kohapeal. Ateljeel on kaks bussi viie rajooni peale. Kuid ka need bussid ei ole rentaablid.»

E. Eesmaa: «Praegu on kingseppadel ja rätsepadel suured järjekorrad. Ilmselt oleks tarvis organiseerida teine vahetus. Pole kasutatud ka niisugust tööviljakuse tõstmise abinõu nagu brigadiviisiline töö.»

KELLELE KASULIK, KELLELE MITTE

Rentaabilus. Seda sõna kasutasid vestlusest osavõtjad mitmel korral. Paljud autobussid ei anna kasumit, töökojad kohtadel samuti. Ainult mõned teenusallikad toovad kasumit, ülejäänud aga kahjumit. Tulukate arvel tuleb teisi n-ö. ülal pidada. Teinekord tekib paradoks: kombinadile kasulik tellijale mitte, või jälle vastupidi. Esmaseks tuleks teenindussfääris siiski pida elanike nõudmist rahuldada.

Kuidas küll huvitsid kokku viia? Kas ei võiks majandid aidata kanda teeninduspunkte üllalpidamisega seotud kulud (näiteks üür, tase kommunaalteenuste eest jne.)

Oli veelgi dilemmasid. Näiteks: juuksur ei täida plaani ja ei saa

E. LOO

S. ELS

G. KOSKEL

sed kammimata. Tuli endal see töö ära teha.

A. TUVI, Aakre kolhoos

«Edasi» toimetust! Palun teatage, kus saab tarutangu teha?

J. LENTSO, Rõngu

Palume edasi anda meie tänu kombinatide «Kalevi» kaudu. Me teistime sealt kampsunid. Tellimus täideti kiiresti ja hästi. Nüüd pole meile pakane enam hirmis. Irukski elektromehaanika tehase töötajad

Keemilise puhastuse vabrik ei võtnud riideid vastu. Sõitsin asjata mitu korda Tartusse. Selgus, et puudusid mõned kemikaalid. Kui see oli ajutine nähe, miks kombinat sellest ei teatanud ajalehes? Telefonikõnest

Kirjades ja suusõnal teemistuse jõudnud küsimustele loodame vastata edaspidi.

Vestlusringi kujunes mõtetehaseks. Jõuti selgusele poleemikat tekitanud probleemide. Esialgu, parema puudumisel, tuleb maarahval leppida teenindusvõimega, kuid eelkõige peaksid linnades kauglasuute majandite juhid ja külanõukogude aktivistid koos teenindajatega hoolitsema, et nende kodukohta keeliks lähematel aastatel nägus teeninduspaviljon.

M. ROSENFELD

KILDE SIIT JA SEALT

Meie vestlusringist ei saanud osa võtta paljud need, kes seda soovisid. Oma soovid ja nõuanded teatasid nad posti või telefoni teel. Avaldame neist osa.

Tulin Rõngu haiglast parikse päevaks välja, et koju sõita. Juuksured olid pikad ja otsustasin lasta need lõigata. Sain kohe toolile istuma, aga andis oodata, enne kui midagi tegema hakati. Töökoja ukse juures tuli noormehi, kellega juuksur pikalt vestles.

Lõpuks tulin ka mina talle meelde.

Olen 67-aastane ja umbes 50 aastat juuksurite juures käinud, aga nii lohakat tööd nägin ma esimest korda.

Juukseid lõigati ära, aga nagu jäeti karu täis ja juuk-

OLUSTVERE SOVHOOSTEHNİKUMI

KAUGÖPPEOSAKOND

võtab vastu uusi õpilasi

AGRONOMIA ERIALALE.

Sisseastumiseksamid koos konsultatsioonidega on 3.—4. nov., 24.—25. nov. ja 8.—9. dets.

Teateid saab kirja teel või telefonil Olustvere 52.

Tartu Linnakutsesekool nr. 16 vajab tootmisõpetuse meistreid maalierialal ja krohvialal ning kasvatajat. Vanemuise 35, tel. 23-26.

Tartu Linnakutsesekool nr. 16 võtab täiendavalt vastu tütarlapse maali- ja krohvialal ning poisslapse mööblitööstuse, torulukksepa ja müürsepa-monteeri alal. Vanemuise 35, tel. 23-26.

Naiskõnandik (naistejuuksur) soovib kiiresti üürida tuba. Küte olemas. Remondivõimalus. Nõus üüri ette tasuma. Võib ka allüürnikuks tulla. Teat. sidesõlme nõudmiseni. V. Mantitsina

Soovin omaette, keeduvõimalusega tuba (nõus vaatama 3-aastase lapse järele). Teat. sidesõlme nõudmiseni. M. Roopalu

Kolmapäeval, 29. oktoobril

kinos «EKRAAN»
kell 16.45

«Vaikne hooaeg»

(KAHESEERIALINE LAIEKRAANIFILM)

Kaasa teevad: D. BANIONIS, R. BOKOV, S. KURILOV, G. JUHTIN, B. FREINDLIH, A. ESKOLA, E. KOPPEL, J. JÄRVET, M. RAUS, L. MERZIN jt.
kell 19.15

«Nelke on vaja armunuile»

(VÄRVILINE DOKUMENTAALFILM)

Seoses tootmise ümberorganisatsiooniga ja uute seadmete ülesmoniteerimisega vajab Tartu Kammivabrik kiiresti instrumentaal-, toru- ja remonditöökodasid, elektrikuid, seppa ja autokraanajuhti. Instrumentaalitöökodadele ja elektrikutele võimaldatakse töid ka kohakaalust alusel.

Noor abielupaar soovib tuba. Võib ka Noos või Elvas olla. Teat. Leningradi mnt. 89.

Tihti komandeerings viibiv kõrge haridusega tütarlaps soovib tuba. Küte olemas. Teat. sidesõlme nõudmiseni. T. Paju

Töötav ja õppiv tütarlaps vajab kiiresti elamispiinda. Teat. sidesõlme nõudmiseni. E. Rutt

Teised ja meie ise

Lõpuks hakkas situatsioon selgema. Täna võime teatada karikaturniiri lõpliku koosseisu. Kuukisse kuuluvad: Alma-Ata «Lokomotiv», Viinuse «Statyba», Riia VEF, Riia ASK Tartu «Kalev» ja Eesti ametiühingute juunioride koondis.

Kõik meeskonnad sõidavad ülikoolilinnas oma parimas koosseisus. Ja täiesti mõistetav, NSV Liidu meistrivõistlused seisavad ukse ees. Mõned korvpallisõbrad on öelnud, et turniir kujuneb teisejärguliseks. Paraku nad eksivad. Kes ei teaks Riia VEF-i ja ASK-d. Mullu esines ASK VEF-ist tunduvalt paremini, sest tugev toetuspunkt oli olemas. Vana hea VEF elas üle aga põlvkondade vahetuse ja püüab nüüd taas parimate positsioonide poole.

Viinuse «Statyba» üritas eelolevaks hooajaks meistrisarja pääsemist. Oige napilt jäi sellest puudu. Alma-Ata «Lokomotiv» on umbes sama tasemega meeskond. Raske vahet teha, kes meistrisarja neljast viimastest ja A-liiga neljast esimestest parim.

«Kalevi» vanemtreener I. Kullam otsustas eile meie meeskondade koosseisud. Eliitkoosseisu lülitati: T. Lepmets, P. Tomson, J. Lentsius, J. Salumets, P. Metsar, A. Krikun, H. Lill, A. Tammiste, K. Ilves, V. Filatov ja J. Põldre. Treenerid I. Kullam ja H. Kreveld, J. Lipso osavõtt pole praegu veel täiesti selge.

Juunioride koondis: E. Parbo, P. Kokk, A. Lill, A. Brosman, A. Metsar, J. Leja, A. Ader, P. Lend, P. Saksing, T. Ilver, T. Tein ja T. Meressoo. Meeskonda juhendavad samuti I. Kullam ja H. Kreveld.

Mängud algavad teisipäeval kell 17. Pärast esimest matši, kus kohtuvad «Kalev» ja Eesti ametiühingute juunioride koondis, toimub võistluste avamine. Pärast seda on vastamisi Riia ASK — VEF ja Alma-Ata «Lokomotiv» — «Statyba». Järgnevatel päevadel mängib esindus «Kalev» alati teisena.

Teisipäeval kell 15 on koolidevahelise võistluse C-vanuse klassi poolfinaalid.

O. TÜRAN

MEHEPOJA PROOVIMIST

Uus film Rumeeniast «Pidu laupäeva õhtul» (rež. Geo Saizescu) kujutab kaasaaja noori inimesi, kes unistavad enamasti kaugetest asjadest, näiteks ideaalsest armastusest. See noormees, kes esineb meie loos, arvab miskipärast, et kohtab oma ideaali tingimata mõnel pool laupäeva või pühapäeva õhtul. Tegelikult juhtub see siiski teisiti. Ja on vist nii, et kui naine ülepea mehe ellu ilmub, siis teeb ta seda mittel ei kujukul, tutvustab nii-öelda oma mitmekesisust, tehes seda mitme empiirilise naise näol. Siis on tähtis mõista, et meie ees on naise idee mitmesugusel meelelisel kujul. Kui sellest aru ei saa, võib mehepoeg samuti lõhestuda... Rahvas aga räägib, et lähed kahte jäneist püüdma, ei saa ühtegi kätte.

F. KUPKA

Esperanto

Septembri algul pühitses rahvusvaheline raudteelaste esperantistide organisatsioon oma kuuekümnendat aastapäeva. Rahvusvahelise Raudteelaste-esperantistide Föderatsiooni asutasid 7. septembril 1909. a. Barcelonas ülemaailmsel esperantokongressil 11 raudteelastest esperantisti 6 maalt, sealhulgas Venemaalt. Praegu on föderatsioonis liikmeid kolme tuhande ümber. Igal aastal peab raudteelaste föderatsioon oma erialakonverentse, viimane neist oli Avignonis Prantsusmaal, osa võttis 532 spetsialisti 19 maalt. Arutati muu hulgas raudteeterminiite raaamatu ja teiste erialaste käsiraamatute väljaandmist esperantose, peeti loeng «Prantsuse raudteed ja suured kiirused» ning vaadati erialafilme. Järgmine konverents on tuleval aastal Itaalias, Riminiis, siis Ljubljanas (Jugoslaavia) ja edasi Taanis, Tšehhoslovakkias või Austrias. Eestis kogub raudteelastest esperantistide kohta andmeid J. Palu Tallinnas.

Jugoslaavias asutasid esperantistid juba teise turismikeskuse Volparijas, Istria poolsaarel. Esimene esperantistide rajatud turismpaik Primoštens Spliti lähedal Aadria mere ääres on pausunud suureks rahvusvaheliseks kuurordiks.

Padova (Itaalia) mess kasutab juba mitukümmend aastat esperantot, annab välja brošüüre selles keeles ja alati on külastajate käsutuses ka esperantotõlgi.

Tänapäeva elutempo nõuab rahvusvahelist kiirkirja. Järjest rohkem võidab pinda esperantol rahanen Intersteno, mis sobib ka igale rahvuskeelele. Ta on lihtne, lühike, kergesti loetav, hõlpsalt õppida. Praegu on Intersteno keskus Itaalias.

Tšillis, Santiago ülikoolis võeti esperanto õppekavva. See on Argentiinas, Mehhikos, Brasiilias ja Kolumbias ülikoolide järele viies ülikool Lõuna-Ameerika kontinendil, kus esperantot õpetatakse. Kogu maailmas õpetatakse seda ametlikult rohkem kui 30 ülikoolis.

ENSV Vabariiklikus Opetajate Täiendusinstituudis on lõpule jõudmas J. Palu koostatud «Esperanto keele kirjjaliku kursuse» väljaandmine. Selle abil võib esperantot iseseisvalt õppida. Praeguseni on üle saja inimese üle Eesti saanud esperanto alused selle kursuse abil kätte. Osa võtta soovijail pöörduda autori poole, Tallinn-16, Sõlme 21.

Juba mitme aasta eest võeti Bulgaaria Esperanto Liidu väljajandel ilmunud esperantokeelne ajakiri «Nuntempa Bulgario» riiklike ajakirjade nimistusse. Nüüd levitab Bulgaaria riiklik ajakirjanduskeskus seda 80 riigis. Tänavu saab tellida ka Eesti NSV-s, kuid ainult esperanto-organisatsioonidele Eesti Sõprusühingu kaudu. Üksiktelile soovitatakse Bulgaaria Turismi liidu väljaandel ilmutavat esperantokeelset ajakirja «Ripozo», mida saab Tallinna Võõrkeelte Klubi esperantosektsioonilt (tellimuste korraldaja J. Palu, Tallinn-16, nõudmiseni). Samas vormistatakse ka teiste esperantokeelsete ajakirjade tellimusi.

Toimetaja E. TOOMS

Alates esmaspäevast, 27. oktoobrist

kinos «SALUUT»

„Viiekesi taevast“

(Nõukogude dessantväelaste hulljulged operatsioonid sakslaste tagalas)

Kl. 11, 12.50, 14.40, 16.30, 18.20, 20.10, 22.

Vahetan kahetoolise korteri uues majas (29 m², köök, vann, keskküte, gaas) ja kolmetoolise korteri (62 m², köök, vann, gaas, ahiküte). Tiigi-Kastani piirkonnas üle viieteistkümnelt suurema korteri vastu, soovivat tähtsere või kesklinna piirkond. Teat. Kastani 9-7 J. Lotmanile.

Soovin osta mõttelisi osa majast või üürida korterit Tartus. Teat. Tartu sidesõlme nõudmiseni. E. Lahe

Soovin üürida autogaraaži, soovivat tähe tn. piirkond. Teat. sidesõlme nõudmiseni. V. Randoja

Meie kaastunne Aleksander Paasile perekonnaga ema, naine, vanaema ja vanavanemad	Head sõpra
MINNA LÖHMUSE surma puhul	KARL ELMETIT leinavad ülikoolisõbrad
Kruusavälja 1, 5-a. Kruusamäe 19, 23 ja 25 elanikud	
Avaldame kaastunnet Olev Puusepa perekonnaga	Avaldame südameilku kaastunnet Eda Ereslele isa
KARL PUUSEPA surma puhul.	HEINRIKH ERESE surma puhul.
Naabrid majast Kuru t. 4	Restoran «Kaseke» kokad

„EDASI“ toimetust Tartus N. Pirogovi 1 telefonil: 33-53, kirjandusosakond 33-51 (rajoonitelefoni 213), partei ala ja propagandasakond 33-48, põllumajandusosakond, tööstusosakond 33-52 (rajoonitelefoni 214), kõrgemate koolide ja koolide osakond 33-34 (rajoonitelefoni 448), kultuuriosakond 29-23, informatsiooni ja spordiosakond 20-70, kirjastus ja kuulutuste vastuvõtmine 33-54. Ilmub 6 korda nädalas. Tellimishind 50 kopikat kuus. Üksiknumbri hind 2 kop. «Edasi» («Вперед»), г. Гарту Эстонской ССР. Орган парткома городского и районного комитета Коммунистической Партии Эстонии и Гартуевского городского и районного совета. Выходит раз в неделю.

«Вперед» Hans Heidemannil nim. trükkkoda, Tellimine nr. 5770. Hääre 60041 Tartus Oikooli 17/19, MB 03498

Teeninduskombinaat «HARJU»

VALMISTAB ELANIKELE JA ASUTUSTELE

elektrilülituskilpe.

Tellimusi võetakse vastu Tallinnas Lai t. 23 (tel. 448-37).